

Agnieszka Madeja, Barbara Morcinek-Cudak

Po polsku o języku i kulturze

Postscriptum nr 1(47), 121-126

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka Madeja Barbara Morcinek-Cudak

Po polsku o języku i kulturze

Od trzech lat gromadzimy materiały dla poziomu średniego ogólnego, które chcemy zamieścić w opracowywanej przez nas książce. Impulsem do podjęcia prac zmierzających do opublikowania podręcznika dla średnio zaawansowanych były nasze doświadczenia lektorskie zdobyte w trakcie pracy w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Prowadzone wielokrotnie kursy semestralne oraz zajęcia podczas letniej szkoły w grupach oscylujących pomiędzy poziomem średnim a zaawansowanym skłoniły nas do podjęcia starań o zebranie własnych pomysłów w formie podręcznika.

Zamiarem naszym jest stworzenie podręcznika w formie otwartej, który pozwoli lektorom, poprzez wykorzystanie zamieszczonych w nim materiałów, na zrealizowanie własnych pomysłów. Planujemy trzyczęściowy układ podręcznika: teksty, formy i gramatykę. Książka łączy elementy języka, literatury i kultury. Stworzony w ten sposób zestaw tekstów, ćwiczeń, pisemnych form użytkowych, piosenek oraz zbiory tematycznie uporządkowanej leksyki mogą urozmaicić pracę ze studentami, którzy znają już dość dobrze gramatykę języka polskiego, posługują się swobodnie językiem mówionym, piszą dłuższe prace pisemne i są zainteresowani poznaniem polskiej kultury i literatury oraz uporządkowaniem i rozszerzeniem wiedzy gramatycznej.

Wykorzystanie tego podręcznika uzależnione będzie od inwencji nauczyciela. Chciałybyśmy, żeby był przydatny zarówno podczas letnich kursów, jak i w czasie wyjazdów na lektoraty oraz na kursach semestralnych odbywających się w Polsce. Co ważne, podręcznik będzie dostosowany do wymagań poziomu średniego ogólnego egzaminów certyfikatowych z języka

polskiego jako obcego, które od roku już odbywają się w Polsce i na świecie.

Chciałybyśmy zaprezentować propozycję połączenia poszczególnych elementów podręcznika. Pierwszy scenariusz przedstawia lekcję o charakterze kulturowo-leksykalnym, drugi natomiast prezentuje nasz pomysł na zajęcia, w których łączymy elementy nauczania gramatyki i leksyki.

SCENARIUSZ I

Wigilia

Co przygotować wcześniej:

- śpiewniczek z kolędami,
- pocięty w paski kolorowy papier na łańcuch choinkowy,
- ewentualnie jakąś potrawę wigilijną (w naszym przypadku są to tradycyjne śląskie makówki przygotowane własnoręcznie).

Co zabrać na zajęcia:

- magnetofon i płytę z kolędami (ewentualnie gitarę lub inny instrument, jeśli na czymś sami gramy lub jeśli w grupie mamy osoby uzdolnione muzycznie),
- nożyczki,
- zapas kolorowego papieru,
- klej (dla każdej grupy studentów przynajmniej po dwie sztuki),
- butelkę szampana lub soku na toast noworoczny,
- plastikowe kubki (lub kieliszki) na toast,
- talerzyki i widelczyki na poczęstunek,
- opłatki,
- ozdoby choinkowe,
- świece,
- jemiolę,
- biały obrus,

- wieniec adwentowy,
- nagrody konkursowe (np. kasety lub płyty z kolędami),
- pierniczki,
- obrazki lub książki prezentujące potrawy, obyczaje i tradycje okresu bożonarodzeniowego,
- ewentualnie koce.

Czas zajęć: 180 minut

Przebieg lekcji:

1. Przed lekcją przygotowujemy salę: odpowiednio ustawiamy stoły (ewentualnie rozkładamy na podłodze koce, by stworzyć odpowiednią atmosferę), przy tej okazji dzielimy studentów na grupy; rozstawiamy i zapalamy świece; pod sufitem wieszamy jemiolę.
 2. Kolejne etapy zajęć poświęcone są poznaniu polskich tradycji świątecznych i gromadzeniu leksyki z nimi związanej.
 3. Przedstawiamy okres przedświąteczny: adwent, roraty, lampiony, 6 grudnia – św. Mikołaja.
 4. Przygotowania do Wigilii (studenci dzielą się swoją wiedzą na temat przygotowań – wspólnie ustalamy ich kolejność i znaczenie): sprzątanie, gotowanie, strojenie choinki – grupy studentów biorą udział w konkursie na najdłuższy łańcuch choinkowy. Wykonanymi na zajęciach łańcuchami wspólnie stroimy wybrane drzewko, które rośnie gdzieś w pobliżu – idealnie będzie, jeśli uda nam się znaleźć drzewko iglaste.
5. Wieczera wigilijna:
- prezentacja tradycji związanych z Wigilią (w Polsce i innych krajach) – tekst z podręcznika (opisuje m.in. takie tradycje, jak: zachowanie postu, zwracanie uwagi, by dzieci były grzeczne);
 - wspólne nakrywanie stołu wigilijnego (obrus, siano, łuska ryby, pieńki, dodatkowe nakrycie);
 - dzielenie się oplatkiem i formuły składania życzeń – tekst w podręczniku (na jego podstawie studenci układają własne życzenia);

- tradycyjne potrawy wigilijne: ilość potraw, zróżnicowanie regionalne – studenci dzielą się swoją wiedzą i doświadczeniami, wspólnie uzupełniamy informacje i zapisujemy nazwy tradycyjnych potraw na tablicy, następnie studenci opowiadają o tradycyjnych potrawach w ich krajach i porównujemy je z tym, co charakterystyczne dla Polski;
- poczęstunek pierniczkami i przygotowaną potrawą wigilijną.

6. Po wieczerzy wigilijnej:

- prezenty gwiazdkowe – kto je przynosi w różnych regionach Polski – studenci mieli się tego dowiedzieć (zadanie domowe);
- konkurs sprawdzający znajomość tytułów polskich kołęd – dajemy każdemu studentowi niedużą kartkę i prosimy o wypisanie jak największej liczby tytułów polskich kołęd, po kilku minutach zbieramy kartki i oceniamy kto najlepiej i najwięcej tytułów wypisał, osoby, które wykonały zadanie najlepiej otrzymują nagrody, np. płyty lub kasy z kołędami;
- śpiewamy kołędy;
- pasterka – tekst w podręczniku (co upamiętnia, skąd pochodzi nazwa, kiedy, o której godzinie się odbywa);
- jasełka, szopki – przygotowany tekst prezentujący różne formy szopek i opisujący ideę jasełek.

7. Nowy Rok – wznosimy toast noworoczny.

Uwagi:

Takie zajęcia wymagają intensywnej pracy przygotowawczej nauczycieli. Warto jednak potrudzić się, by stworzyć niezapomnianą atmosferę. Tego typu lekcja może odbyć się w czasie kursu semestralnego przed samym Bożym Narodzeniem, kiedy studenci są w Polsce. Nie wszyscy studenci mają jednak możliwość spędzenia Świąt, czy choćby okresu przedświątecznego w naszym kraju. Dla tych, którzy przyjeżdżają tylko na letnie kursy, warto zorganizować takie spotkanie choćby... w sierpniu, jak my to robimy. Trzeba wtedy włożyć w przygotowania nieco więcej wysiłku i pamiętać, że latem, np. kupienie opłatków może stanowić problem, więc warto się w nie zaopatrzyć wcześniej (co wiąże się z koniecznością planowania tych zajęć

już w na początku roku – zapewniamy, że warto). Zaskoczenie studentów, którzy bardzo chętnie podejmują zabawę w Świeta w środku lata, przyniesie satysfakcję nauczycielom, zaś niezapomniana atmosfera spotkania pozostanie w pamięci przez długi czas.

SCENARIUSZ II

Jak powstaje plotka?

Co przygotować wcześniej na zajęcia:

- tematy plotki-informacji do „głuchego telefonu”.

Co zabrać na zajęcia:

- magnetofon i płytę Kayah z piosenką „Na językach”,
- kartki na plotki,
- kolorowe gazety z drobnymi informacjami o gwiazdach (przykłady w podręczniku).

Czas zajęć: 90 minut

Przebieg lekcji:

1. Przygotowanie sali: ustawienie stolików i krzeseł w taki sposób, by studenci siedzieli w kręgu.
2. „Głuchy telefon” – nauczyciel przekazuje studentowi siedzącemu najbliżej niego przygotowaną wcześniej informację (dobrze, by była to informacja dotycząca grupy i żywo studentów zajmująca). Ostatnia osoba mówi na głos usłyszaną informację. Konfrontacja informacji pierwszej i ostatniej, zwracamy uwagę na zniekształcenie wiadomości – w ten sposób powstaje plotka.
3. O kim najchętniej plotkujemy? Kto plotkuje? – dyskusja.
4. Piosenka Kayah *Na językach* – rozumienie ze słuchu (studenci uzupełniają brakujące słowa w spreparowanym wcześniej tekście piosenki).
5. Mechanizmy językowe służące przekazywaniu plotek (mowa zależna) – wyłaniamy je z przygotowanych artykułów prasowych i wysłuchanej piosenki.
6. Powtórzenie wiadomości o mowie zależnej – ćwiczenia utrwalające (dostosowujemy je do poziomu grupy – jeśli mamy do czynienia z grupą

dobrze znającą już gramatykę, przygotowujemy ćwiczenia utrwalające; kiedy pracujemy z grupą o nieco słabszej znajomości gramatyki, możemy wykorzystać ten moment na wprowadzenie mowy zależnej i dopiero wtedy wykonujemy kilka ćwiczeń).

7. Kreatywna mowa zależna – tworzymy własne plotki; rozdajemy kartki, na których studenci, wykorzystując mowę zależną, tworzą plotki dotyczące własnej grupy.
8. Wspólnie odczytujemy grupowe plotki, poprawiamy w nich błędy i wybieramy najzabawniejszą.

Uwagi:

Przygotowując zajęcia, dobrze jest wybrać parę aktualnych plotek ze świata muzyki czy filmu. Korzystanie z nieaktualnych informacji może sprawić, że studenci będą już znali doniesienia prasowe i będą się nudzić na zajęciach lub dopowiadać jak się rozwinął dany temat, co może spowodować, że trudno będzie pokierować dalszym ciągiem lekcji – prawdziwą skarbnicą plotek jest prasa kobieca. Trzeba też dobrze wybrać temat plotki do „głuchego telefonu”, gdyż musi zawierać dość dużo informacji, by można było coś „pokręcić” – nie na tyle jednak dużo, by nie dało się większej części zapamiętać.

mgr Agnieszka Madeja – w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego pracuje jako asystentka. Doktorantka w Zakładzie Semantyki i Leksykologii. Praca magisterska pt. *Nazwy kolorów w języku polskim* jest związana z zainteresowaniami językoznawstwem, a w szczególności leksykologią historyczną i rozwojem zasobu leksykalnego polszczyzny. Przeprowadziła cykl zajęć językowych na Uniwersytecie w Ołomuńcu (Czechy).

mgr Barbara Morcinek-Cudak – asystentka w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, doktorantka w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej UŚ. Od ośmiu lat uczy obcokrajowców języka polskiego jako obcego, prowadzi zajęcia w ramach Podyplomowych Kwalifikacyjnych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego w Polsce i za granicą. Od roku 2003 egzaminator Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, wcześniej w Grupie Roboczej Komisji. Członek Stowarzyszenia „Bristol”.